

HELÂLİNDEN KAZANMAK İÇİN ÇALIŞMAK*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Cumanız mübarek olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlenizden razı olsun... Bugün konuları değişik olan, birkaç hadis-i şerif okumak istiyorum.

a. Helâlinden Dünyalık İçin Çalışmak

Birincisi, Ebû Hüreyre RA'dan. Peygamber SAS Hazretleri şöyle buyurmuşlar:¹

مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَالًا اسْتِعْفَا عَنِ الْمَسْأَلَةِ
وَسَعِيَ عَلَى أَهْلِهِ وَتَعَطَّفًا عَلَى جَارِهِ بَعَثَهُ اللَّهُ
تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَ
مَنْ طَلَبَهَا حَرَامًا مُكَاثِرًا بِهَا مُفَاخِرًا لِقَى اللَّهَ عَزَّ
وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ

(حل. عن أبي هريرة)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun

¹ İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.467, no:22186; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*,

c.VII, s.298, no:10374, 10375; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.110; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.IV, s.330, no:3465; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.418, no:1433; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.353, no:352; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXIV, s.143; Ebû Süleyman Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.12, no:9247; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXI, s.39, no:22866.

RE. 428/13 (*Men talebe'd-dünyâ halâlen isti'fâfen ani'l- mes'eleh, ve sa'yen alâ ehlihî, ve teattufen alâ cârihî, beasehu'llâhu teâla yevme'l-kıyâmeti ve vechühû mislü kameri leylete'l-bedr. Ve men talebehâ harâmen mükâsiren bihâ müfâhiren, lakıya'llâhe azze ve celle ve hüve aleyhi gadbân.*)

Biliyorsunuz, işte bu dünyada insanın, ihtiyacını karşılamak için çalışması icab ediyor. İş kuruyor, memuriyet yapıyor, işçilik yapıyor, amelelik yapıyor, sanat icrâ ediyor, bir hüner ortaya koyuyor, ziraat yapıyor... Bir yol ile topluma bir şey arz ediyor, hizmet veyahut eşya veya üretim... Çalışıyor, bir şekilde geçimini temin ediyor.

Tabii, esas itibariyle İslâm'a göre, hepimiz Allah'ın kuluyuz. Bu dünyaya imtihan için geldik. Esas gayemiz Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne ibadet etmek, yâni Allah'ın istediği kul olmak, Allah'a ibadet ederek vakit geçirmek...

“—Peki, o zaman ne yapalım? Allah'a ibadet etmemiz lâzım geldiğine göre, işi gücü bırakıp ibadete yönelelim, dünyaya hiç aldırmayalım mı?..”

Zâten hadis-i şerifler var, dünyaya karşı zâhidâne bir tavır takınmak lâzım, metelik vermemek lâzım! Dünyayı gözüne, gönlüne hedef olarak almamak lâzım! İnsanın dünyayı gönlüne sokmaması lâzım! Ahireti hedef alması lâzım!.. Bunu konuşmalarımızda söylemiştik. Peki ne olacak?..

Şair birisini medhediyor şiiriyle, ama adam methedilecek bir kimse değil. demiş ki:

“—Ben seni methetmezdim ama, ne yapayım ki evde çoluk çocuk var... Onun için böyle bir methiye yazıyorum, senden biraz para gelsin diye... Viran olası hânede evlâd ü iyâl var!” demiş diye böyle anlatılır.

O sevilmeyen bir insanı, mecbûren, kerhen medhetmekten sıkıldığı için, viran olası hâne diye, söz ile hıncını hanesinden almış. Çoluk çocuğu yüzünden bunu yaptığını anlatmış.

Tabii, mesele sadece öyle değil... İnsan yaşamak için, hayatta bir uğraşma vermesi gerekiyor. Buna hayat mücadelesi diyoruz. Yaşamak için düşmanlarla da mücadele etmek lâzım, çevre şartlarıyla da mücadele etmesi lâzım insanın... Boş durduğu zaman suyun üstünde kalamıyor, batıyor ağır olan şey. Çalıştığı zaman, gayret gösterdiği zaman oluyor. Kuş, kanadını çırpamazsa uçamıyor.

Hatta biraz da romantik ve şâirâne, İranlı şairin birisi diyor ki: “—Her şey çalışmanın sayesinde insanın eline gelir. Hattâ süt bile çocuk emdiği zaman, memeden çocuğun ağzına geliyor.”

Mâsum, bir şeyden habersiz, küçücük bir çocuğun bile bir çalışma ile, şöyle bir emme faaliyeti yaparak, sütün memeden ağzına geldiğini ifade etmiş. Tabii, güzel bir misâl... Mâsum, küçük bir çocuk; annesi tarafından besleniyor. Ama orada bile bir güzel noktayı yakalamış şair: Çocuk bile ağzını oynatıyor, bir

emiyor, bir çalışıyor da, ondan sonra süt geliyor. Ya biberondan, ya memeden... Ya yalancı memeden veya hakîkî memeden geliyor işte; yâni çalışınca geliyor.

Bu çalışma mecbûrî... Çocuk için de mecbûrî; büyük için de hayatın gereği. Faaliyet göstermek lâzım!.. Bu da güzel bir şey... Biz bunu seviyoruz, İslâm da seviyor. Çalışmayı, sa'y ü gayreti İslâm methediyor. Acaba, Rasûlüllah SAS Efendimiz'in nasihatleri arasındaki dengeyi nasıl kuracağız, incelikleri nasıl yakalayacağız, kavrayacağız?..

Peygamber Efendimiz SAS, buyuruyor ki:²

مَا لِي وَلِدُنِّيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَائِبِ

اسْتِظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

(حم. ت. ه. ك. والضياء عن ابن مسعود)

² Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.588, no:2377; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1376, no:4109; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.391, no:3709; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.345, no:7859; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.148, no:5229; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IX, s.122, no:9307; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.311, no:10415; Ebü's-Şeyh, *Emsâlü'l-Hadîs*, c.I, s.120, no:266; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.202; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.260, no:1533; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.290, no:1384; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.301, no:2744; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.327, no:11898; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.344, no:7858; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.206, no:599; İkrime Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.197, no:6142; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.303, no:2741;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIX, s.99, no:20292.

(*Mâ lî ve li'd-dünyâ*) “Benim dünya ile ne ilişkim var? (*Mâ ene fi'd-dünyâ illâ kerâkibin istezele tahte şeceretin, sümme râha ve terekehâ*) Dünyada ben, ancak bir ağacın altında biraz gölgelenen, sonra kalkıp giden bir yolcu gibiyim!” diyor. Yâni, “Bu dünya benim için önemli değil, benim asıl yerim âhiret!” demek istiyor hadis-i şerifte.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, kamışlıktan kesilen bir kamışın acı acı feryad ettiğini, neyin güzel sesinin o ayrılıktan dolayı olduğunu, aslına kavuşmak istediği için yanıp yakıldığını, böyle şâirâne bir şekilde dile getirmiş.

Tabii, asıl ahiret olunca, ne olacak dünya?.. Şimdi bizim Allah’a ibadet etmemiz lâzım! Ahiret asıl, dünya fâni; dünya ile bizim ilişkimiz olmaması lâzım, Rasûlüllah’a uyacaksak...

Bir taraftan da dünyanın içinde yaşıyoruz ve yaşamak için de çalışmak gerekiyor. Peygamber Efendimiz bu hususta ne buyuruyor?.. Çok iyi biliyoruz Kur’an-ı Kerim’i ve Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri’nin hadis-i şeriflerini... İslâm şâhâne dengeler dini, yâni her hususta dengeyi sağlıyor, en güzel yolu gösteriyor.

Avrupalılar optimum diyorlar; bir şey için faydalarını, zararlarını, kârlarını, iyi taraflarını, kötü taraflarını hesaplıyorsunuz, en uygun yolu seçersiniz, “Şöyle yaparsak, en uygun olur!” diye. İslâm, işte en uygun olanı tavsiye ediyor. Her hususta dengeyi kuruyor. Yâni, bir tarafa fazla bastırıp, dengeyi bozup, öbür tarafı ihmal etmiyor. Bu konuda, yâni dünyada çalışmak konusunda da, dengeyi çok şâhâne sağlamış.

Meselâ, bir hadis-i şerifinde Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ

وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

(ت.ك. عن أبي سعيد)

(*Et-tâcirü's-sadûku'l-emînü mea'n-nebiyyîne ve's-sıddîkîne ve's-şühedâi*) “Doğru sözlü, güvenilir, güvenilecek ahlâka sahip bir tüccar, mahşer günü peygamberlerle, sıddîklarla ve şehidlerle beraber haşrolacak.”

Hem ticaret yapıyor, para kazanıyor, hem de peygamberlerle, şehidlerle aynı seviyede sayılacak kadar saygın bir kimse oluyor İslâm'a göre... Doğru sözlü olmak ve güvenilir olmak, aldatıcı olmamak şartıyla bunu böyle söylüyor. Neden?.. Çünkü ticaret de bir ihtiyaç. Yâni uluslararası ticaret olmasa, şehirler arası ticaret olmasa; köyden şehre, şehirden köye, üretilen mallar, mahsuller, bitkiler, sebzeler, meyvalar, kumaşlar, araçlar karşılıklı iletilmese olur mu?..

³ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.471, no:1130; Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.7, no:2143; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.IV, s.29, no:1344; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.III, s.7, no:18; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.322, no:2539; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.449; Abd ibn- i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.299, no:966; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VI, s.16, no:1387; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.230; Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, c.III, s.413, no:6968; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.7, no:9217; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.294, no:941; *Câmiü'l- Ehâdîs*, c.XI, s.394, no:11046.

Onun için, ticaret makbul bir meslek, saygın bir meslek.

Peygamber Efendimiz, kendisi de ticaretle meşgul olmuş ve ticaretin en güzel örneklerini vermiş. Medine-i Münevvere'de çarşığı pazarı dolaşır teftiş eylemiş. Çarşıya pazara esaslar koymuş. Kimsenin haksızlık yapmaması için, yer kapmaması için, başkalarını mağdur etmemesi için, malı güzel satması için kurallar koymuş.

Kur'an-ı Kerim'de Mutaffifîn Sûresi var. Yâni ölçüde, tartıda müslüman gayet güzel hareket edecek, dürüst hareket edecek. Hile yapmayacak, kumaş ölçerken eksik ölçmeyecek. Bir şeyi tartarken eksik tartmayacak. Alırken fazla alıp, verirken kısıntılı, hileli, eksik vermeyecek... Bunların hepsinin esaslarını İslâm ortaya koymuş. Ticareti de makbul bir meslek olarak ortaya koymuş.

Çünkü gerçek bu... Ticaretsiz dünyevî hayatta insanlığın gelişmesi, insanlığın rahatı mümkün olmaz. İş bölümü olmasa, alışveriş olmasa, insan, hayatı için gerekli olan her şeyi, giyiminden yemesine kadar kendisi yapacak. Mümkün değil. Eski ilkel çağların, tarım toplumlarının, daha önceki ilkel toplumların durumu bu...

Ticaret makbul... Sonra bir insanın çoluk çocuğunu beslemek için çalışması makbul... Peygamber Efendimiz dilenmeyi yasaklamış:

“—Git ipi al, karşıdan odun topla, getir, pazarda sat; ama dilenme!” diye, dilenen bir kimseyi engellemiş.

Kendisi fakir bir kimse gördü mü, bir taraftan yüreği parçalanıyor, yardım ediyor, bol bol yardım ediyor. Dağlar gibi derya gibi, yağmur gibi, güneş gibi cömert... Bir taraftan da dilenen insanlara, eğer sağlıklı, sıhhatli ise, dilenmeden yaşayabilecek bir durumu varsa, dilenmek mecburiyeti yoksa, çalışamayacak durumda değilse, çalışmasını tavsiye ediyor. Hamallık da olsa, odun toplamak da olsa, bir şey yapmasını tavsiye ediyor.

O halde denge kuruyor İslâm...

Ticaretin güzel bir şey olduğunu söylüyor.

Cihad gibi olduğunu, sevaplı olduğunu söylüyor.

Allah'ın sevdiği bir durum olduğunu söylüyor. İşte dengeyi kurmak lâzım!..

Yâni, hem o çalışmayı yapacak, ama ne maksatla yapacak?..

Çalışmayı yaparken, İslâm'da her şey niyetlere göre olduğuna göre; kalbinin, gönlünün, insanın fikrinin, onu yapmaktaki amacının esas olduğunu biliyoruz.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

(بخ. م. د. ن. ه. حم. عن عمر)

(*Inneme'l-a'mâlû bi'n-niyyât*)⁴ “Ameller niyetlere göredir.” diye çok büyük bir kaide var İslâm'da...

Ticaret nasıl olacak?.. Bu hadis-i şerifte o görüldüğü için, size bunu o bakımdan anlatmak istiyorum sevgili dinleyiciler!

⁴ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.1, no:1; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1515, no:1907; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.670, no:2201; Neseî, *Sünen*, c.I, s.58, no:75; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1413, no:4227; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.25, no:168; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.73, no:142; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.50, no:1; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.9, no:37; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.17, no:40; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.380, no:257; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.336, no:6837; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.41, no:181; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.79, no:78; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.42; Hamîdî, *Müsned*, c.I, s.16, no:28; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.195, no:1171; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.62, no:188; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.244; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.136, no:656; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXII, s.166; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.171; Tahâvî, *Şerh-i Maânî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.488, no:7438; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.64, no:257; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.380, no:3707; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.48, no:78; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.206, no:483; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.342; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.422, no:7263; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.1, no:1; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.IX, s.459, no:8819.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:⁵

مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَالًا اسْتِعْفَافًا عَنِ الْمَسْأَلَةِ
وَسَعِيًّا عَلَى أَهْلِهِ وَتَعَطُّفًا عَلَى جَارِهِ بَعَثَهُ اللَّهُ
تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهَهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَ
مَنْ طَلَبَهَا حَرَامًا مُكَاثِرًا بِهَا مُفَاخِرًا لِقَى اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ

(حل. عن أبي هريرة)

RE. 428/13 (*Men talebe'd-dünyâ halâlen*)
“Kim dünyayı taleb ederse...” *Dünyâ* kelimesini zaman zaman açıklıyorum ama, her zaman aynı dinleyiciler dinlemiyorsa, yeni bir dinleyici için de açıklamak lâzım! Biz bugün *dünyâ* kelimesini başka anlamda kullanıyoruz, hadis-i şeriflerde bu anlamda değil...

Biz bugün dünya deyince, enlemleriyle, boylamlarıyla, kıtalarıyla, okyanuslarıyla yerküresini hatırlıyoruz. Halbuki Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde bu mânâyâ gelmez dünya kelimesi. Bu mânâyâ gelen kelime arz kelimesidir. Dünya dendiği zaman, şu anda yaşamakta olduğumuz hayat kastediliyor.

⁵ İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.467, no:22186; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*,

I, s.298, no:10374, 10375; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.110; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.330, no:3465; Abd İbn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.418, no:1433; İshak İbn-i Râhavyeh, *Müsned*, c.I, s.353, no:352; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXIV, s.143; Ebû Süleyman Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.12, no:9247; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XXI, s.39, no:22866.

Bir bu hayat var, Őu anda yaşamakta olduğumuz hayat... *El- hayâtü'd-dünya*, Őu anda bizim içinde bulunduğumuz, bize yakın olan hayat... Bir de *el-hayâtü'l-âhiret*; bu hayat bittikten sonra, ölümden sonra olacak olan ikinci hayat, yâni ebedî hayat... Ona da ahiret diyoruz. Ahiret de zamanla ilgili bir tabir, dünya da zamanla ilgili bir tabir. Yâni Őu anda, ölümden önceki yaŐamımızın olduğu devre, dünya... Öldükten sonraki öbür taraf, ahiret... Tabii berzah vs. var ama, kabir ahiretin ilk menzildir deniliyor. Dünyayı böyle anlamak lâzım!..

Şimdi, kim dünyayı talep ederse, yâni bu yaşam için birtakım faaliyetlere yönelirse... Dünyalık diyebiliriz biz, yâni dünyalık temin etmek için çalışmak diyebiliriz. Kim bu dünya yaŐamı için faaliyetlere yönelirse; hani ibadet edecekti, işte bak camide durmadı, kalktı çarşıya pazara gitti, dükkâna gitti... Yâni, “Kim dünyalık talep ederse, dünyalık isterse, dünyalığı elde etmeğe yönelirse...”

“—E ne olacak, ahireti istemesi lâzımdı?..”

(*Halâlen*) “Helâl yollarla...” Biliyorsunuz, kazancın bir helâl yolu var, helâlinden kazanmak var; bir de haram yolu var. Her Şey böyle... Evlenmenin bir helâl yolu var, çok sevap; bir de haram yolu var, çok günah... Evlilik, nikâh; ötesi zina...

Birisinden bir Şey almanın bir helâl yolu var; satın almak veya onun baĐıŐlaması, veya başka helâl yollarla, takas yoluyla vs. ile, para yoluyla... Bir de, onu haberi olmadan aŐırmak var. O da almak ama, gizlice aldığı için o haram oluyor.

“Kim dünyalık bir şeyi, dünya faaliyetlerini, kazanç faaliyetlerini, dünya ile ilgili bir şeyi yapmağa yönelirse, onu talep ederse; (*halâlen*) helâl yollarla...” Helâl yollar nelerdir, bunları İslâm sıralamış. Bütün faaliyetleri, böyle bir tefekkür konusu olarak, felsefî yönden ele almış, incelemiştir. “İnsan ne gibi helâl faaliyetler yapabilir kazancı için?” diye sıralamış. Ticaret demiş, sanat demiş, cihad demiş... Dilenmek demiş. Bazıları da el açıp dileniyor. Bunların hangisi uygundur, helâldir, sevaptır?.. Hangisi mubahtır; olabilir de, olmayabilir de... Hangisi haramdır, kesinlikle olmaz; bunları bildirmiş.

İşte bu çeşitli mal, mülk, kazanç, yiyecek, içecek elde etme yolları içinden, helâl olan yolla bir şeyler elde etmeyi talep ederse insan, dünyalık kazanmayı talep ederse; bir... Demek ki dünyalık talebi mecburiyet, yaşam için şart... İlk kelime, önemli olan şart: Helâlden isteyeceğiz!

Önüne iki tane imkân geliyor insanın:

Bir şeyi helâl yolla almak.

Haram yolla onun bir çaresini bulup almak; gayr-i meşru yollarla, kanunsuz yollarla...

Tamam, hangisini tercih ediyor müslüman? Helâl yolla olanı.

Şimdi, az önce haberlerde dinliyordum. Bazı işçiler isyan etmişler. Gâliba Karabük, Kastamonu taraflarında... Allah Allah bu işçiler niye isyan etti?.. Çok değişik bir sebeple isyan etmişler. Bizim Anadolu'muzdaki kardeşlerimiz

ne kadar temiz, alınından öpmek lâzım!.. Ne kadar mübarek bir toprak, ne kadar mübarek insanlar...

İşçiler isyan etmiş, niye isyan etmiş?.. Fabrikaları kereste, tomruk işleyen bir fabrikaymış, özelleştirme listesine alınmış, özelleştirilecekti bu fabrika... Fakat özelleştirme kolay olmuyor, biliyorsunuz, gazetelerden takib ediyorsunuz. Çeşitli merasimleri var, mevzuat var, sıkıntılar var, zorluklar var... Tahakkuk etmemiş. Sekiz aydır üretim durmuş.

Üretim durmuş ama, işçinin hakkını korumak için de tabii, kanunlar olduğundan, fabrika işçilere parasını vermeğe devam ediyormuş... Fabrika çalışmadığı halde, işçileri çıkartamıyor, parasını vermeye devam ediyor. Özelleştirme de sekiz ayda tahakkuk etmemiş. İşçiler isyan etmiş, ne diyorlar:

“—Biz çalışmadan para almak istemiyoruz, alın bu paraları geriye!.. Biz helâlinden kazanmak istiyoruz, alnımızın teriyle kazanmak istiyoruz. Fabrika açılsın, çalışsın; alın teri dökelim, çalışalım, hak edelim, alalım... Böyle durup dururken, çalışmadan para almaya gönlümüz razı değil!” demişler.

Bu işte Anadolu insanımızın asaletidir, soyluluğudur. Köylüdür ama, belki sülâlesi tanınmış bir beye, bir sultana, bir sadrazama dayanmıyor ama, ahlâken asildir, ahlâken sultan gibidir. Allah razı olsun, alınlarından öpmek lâzım!..

(*Halâlen*) Dünyalık bir şeyi talep ederse bir insan, helâl yolla; bir... İkincisi: (*İsti'fâfen ani'l-mes'eleh*) Mes'ele de bugünkü kullanışıyla Arapça'daki, hadis-i şerifteki, o devirdeki kullanışı birbirinden farklı... Kelimelerin devirleri var, hayatları var, başkalaşimleri var... Şimdi o devirde *mes'ele*, bu devirde de Arap ülkelerinde *mes'ele*, dilenmek mânâsına geliyor. Bizde *mes'ele*, sorun, problem mânâsına geliyor.

(*İsti'fâfen ani'l-mes'eleh*) Yâni, “Dilenmekten kendisini korumak için, helâl yoldan, dünyalık kazanmağa yönelirse...” Burada çalışmanın, kazanmanın bir güzel, asil hedefi daha Peygamber SAS Efendimiz tarafından ortaya konulmuş oluyor, işaret buyruluyor.

Bir insan çalışmazsa ne yapar?.. Başkasına yük olur. Meselâ hastalandı, kolu, bacağı kırıldı, sakat, çalışmıyor, bir şey üretemiyor. O zaman el açıyor:

“—Allah rızası için bana yardımcı olun!” diyor.

Bu istemektir, dilenmektir. Hani meslek olarak yapmasa bile, sonunda insan akrabasına filân gidiyor:

“—Çok sıkıştım, kusura bakma! Bana şu kadar borç ver!” diyor.

Bu da bir isteme... Veya:

“—Aç kaldım! Sen yakınımısın, arkadaşımısın, bir çanak aş verir misin?” diyor.

İstemekten, dilenmekten korunmak için çalışıyor. Çalışmazsa, istemek zorunda kalacak, dilenmek zorunda kalacak... İffetini korumak ve iffetine gölge düşürmemek, dilenmekten kendisini korumak için yapıyorsa bunu, helâl yolla yapıyorsa; iki...

Demek ki, dilenmenin iyi olmadığını da burada, Peygamber Efendimiz ifade etmiş oldu. Dilenmekten sakınmanın güzel olduğunu anlıyoruz. İffet olduğunu, soyluluk olduğunu, namusunu, şerefini korumak olduğunu anlıyoruz. Bu da güzel...

(*Ve sa'yen alâ ehlihî*) Üçüncü bir noktaya geldik, üçüncü bir husus: "Ailesi, bakımıyla yükümlü olduğu insanlara karşı bir çalışma olsun diye..." Tabii, çalışınca bir insan, bir evin reisi, bir baba, kime bakıyor?.. Hanımına bakıyor, çoluk çocuğuna bakıyor... Evin kirasını veriyor, ihtiyaçları karşılıyor.

İşte bu dünyalığı istemesini, (*sa'yen alâ ehlihî*) ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak, onları rahat ettirmek için gayret ederek yapıyorsa... Dilencilikten korunmak için, helâl yolla, ailesinin ihtiyacını karşılamak için yapıyorsa; üç... Bu da güzel bir şey!

Evlilik, birçok bakımdan tabiata uygun... İslâm evliliği sevap sayıyor. Evlilik niçin sevap?.. Bakın bir kere haramdan korunmuş oluyor, kendisini, namusunu korumuş oluyor. İkincisi, kaç kişinin geçimini üstüne alıyor, kaç kişiye bakıyor. Ne kadar güzel bir şey...

Kim kime iyilik yaparsa, Allah onu mutlaka değerlendirir. Zerre kadar hayır yapsa, değerlendirir. Baba çoluk çocuğuna ekmek getiriyor, aş getiriyor, sebze getiriyor fileler dolusu... Çuval dolusu, küfe dolusu yiyecek getiriyor, o sevapsız kalır mı?..

Fakire bir sadaka veriyorsun, sevap oluyor da, insanın evine getirdiği erzak, yiyecek, içecek sevap değil mi?.. Daha fazla sevap... Ne kadar daha fazla sevap?.. Bire yedi yüz misli sevap!.. Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri, bu rakamı bir daha söyleyeceğim, kafanızda iyice, güzel bir yere yerleştirin, siz de başkalarına göğsünüz kabara kabara anlatın! İslâm böyle güzel diye, başkaları da bilsin...

İslâm'ı yaşamayanlar olabilir. Belki siz seyahat ettiğiniz için Avrupa'ya gidersiniz, Rusya'ya gidersiniz, belki Singapur'a gidersiniz... Oralarda birisiyle karşılaşırsınız, "Sen müslümansın, İslâm nedir?" filân derse; "İşte bak, İslâm'da insanın ailesi için çalışma yapması ve masraf yapması bire yedi yüzle mükâfatlandırılıyor, yedi yüz misli mükâfatı büyük oluyor." dersiniz.

Sadaka belki bire ondur da, ötekisi bire yedi yüz olunca, ne kadar daha fazla oluyor. Artık, siz rakamları yan yana koyun, değerlendirin!..

Ailesine bakmak çok sevap, çoluk çocuğuna bakmak çok sevap... Bir anne çocuğunu kucağına alıyor da, bakıyor ona, emziriyor; bu cihad yapmış gibi sevap... Peygamber Efendimiz böyle bildiriyor. Onun kahrını çekiyor, gece uyumuyor, sallıyor... Hastalandığı zaman

başucunda bekliyor. Mübarek annelerimiz; yaşayanlara Allah uzun ömür versin; ahirete göçenler nur içinde yatsınlar, kabirleri cennet bahçesi olsun...

Cennet tabii annelerin ayaklarının altındadır. Ayaklarının öpülmesi lâzım annelerin... Ne kadar zahmetler çekiyorlar, onlar boşa mı gidiyor?.. Evet, bir para çıkmıyor ortadan, kese açılmıyor, şu kadar para verilmiyor ama, çocuğa bir emek veriyor, bir iyilik yapıyor.

Değil insanın kendi çocuğuna iyilik yapması, İslâm'da insan bir ağaç dikse, o ağacın üstüne kuş konsa, meyvasını gagalasa; ondan bile Allah sevap veriyor. O ağacın altında birisi otursa, gölgelense, Allah ağacı dikene ondan bile sevap veriyor. İslâm'da boş yok... Hani boş yok sözünü bazıları kullanıyorlar ya kur'alarda:

“—Hangisini çekersen çek, boş yok!” diyorlar.

İslâm'da da boş yok... Her güzel faaliyet değerlendiriliyor. Zerre kadar hayır da olsa, zerre kadar şer de olsa, hepsi değerlendiriliyor.

Demek ki, dördüncü şeye gelmiş olduk. Helâlden isteyecek dünyalığı, kazancı; bir... Dilenmekten kendisini korumak amacını taşıyacak; iki... Ailesinin ihtiyaçlarını karşılama amacını taşıyacak; üç...

(*Ve taattufan alâ cârihî*) Bakın, İslâm'ın bir güzel manzarasını daha görüyorsunuz, bir güzel hükmünü daha görüyorsunuz. *Câr*, komşu demek Arapça'da. “Komşusuna lütufta, iyilikte, atıfette bulunmak niyetiyle... “ Ne kadar güzel

İslâm... Komşusuna ikramda bulunması da sevap!.. “Komşuma da ikramda bulunayım!” diye çalışıyorsa, niyetinde bunlar varsa...

Bakın, helâlinden kazanmak istiyor, niyetinde bu var... Dilenmekten korunmak istiyor, şerefini korumak istiyor, alını açık olsun istiyor... Çoluk çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamak istiyor... Onunla da yetinmeyip, konu komşusuna da atıfette, lütufta, bağışta, ihsanda bulunmak istiyor.

Şimdi bugün bir arkadaşla konuşuyoruz. Birisini anlatıyor... Bir hanım ameliyat olacakmış, Allah şifa versin... “Amin!..” deyin siz de dinlerken, cümle hastalarımıza... “Bunun beyi çok cömertti, kim gelirse misafir ederdi. Misafiri çok severdi.” diyor.

İslâm böyle işte... Komşusuna da iyilik etmeyi düşünür. Komşunun komşu üzerinde büyük hakkı var, her şeyine dikkat edecek! Şunu da yazın hafızanızın bir kenarına:

“—Evinizi çok yüksek yapıp da, komşunuzun rüzgârını engellemeyin!” bile diyor Peygamber Efendimiz.⁶

⁶ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XIX, s.419, no:1014; Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, c.VII, s.83, no:9561; Behz ibn-i Hakîm Rh.A babasından, o da dedesinden.

Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, c.VII, s.83, no:9560; Taberânî, *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*, , s.339, no:2430; Amr ibn-i Şuayb Rh.A babasından, o da dedesinden.

Kenzü’l-Ummâl, c.IX, s.52, no:24897; *Mecmaü’z-Zevâid*, c.VIII, s.302, no:13545; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XII, s.130, no:1107.

Sevgili müslümanlar, aziz Akra dinleyicileri, lütfen Peygamber Efendimiz'in hadislerini okuyun!.. Lütfen hayatını okuyun!.. Ne kadar hazinelerle karşılaşacaksınız. İslâm'ın ne kadar âlî cenap olduğunu, ne kadar yüksek din olduğunu anlayacaksınız, aşık olacaksınız; veya aşkınız artacak, aşkınız ziyadeleşecek, gözünüz yaşaracak...

Bakın, İslâm'da dünyalık talebinin ne sebeplerle yapılması gerektiğini, nasıl sıralıyor Peygamber Efendimiz... Küçücük bir cümlede ne hazineler, ne güzellikler var!.. İslâm ne kadar güzel!..

Helâlinden isteyecek, haramla kimseyi üzerek değil, kimseyi aldatarak değil... Dilenmekten şerefini korumak için yapacak... Ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayı, onları iyi geçindirmeyi düşünerek yapacak... Bir de fazlasıyla konu komşuya da ikram ederim filân diye düşünecek...

İşte böyle dünyalık talebi olursa, ne mutlu!.. Böyle olması lâzım!.. Dünyalık taleplerimizi yaparken, işte bu niyetleri biz de kalbimize yerleştirelim!..

Ne olur böyle olursa?.. Ahiret için çalışmadı. Farz namazı kıldıktan sonra, camiden çıktı da dükkânına gitti, işyerine gitti, çalıştı... Oradan da sevap kazanır. Camiden çıktı, işe gitti ama oradan da sevap kazanıyor. (*Beasehu'llàhu teàla yevme'l-kıyâmeti ve vechühû mislü kameri leylete'l-bedr.*) "Allah-u Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde onun yüzünü, ayın on dördü gibi parlak, nurlu olarak ba's eder. Mahşer yerine öyle gelir." Ayın on dördü

gibi pırıl pırıl yüzlü, alını ak, yüzü ak, Allah'ın sevgili kulu olarak, etrafa mehtabın nur saçtığı gibi, öyle gelecek. Yâni Allah'ın ikramı bu... O kulu Allah'ın sevdiğini anlıyoruz; seveceğini ve mükâfatlandıracağını anlıyoruz.

Herkesin korktuğu o günde, iyi insanların yüzleri ak pak olacak; kötülerinki de kapkara olacak, buruşacak, kırışacak, kaşlar çatılacak... “Eyvah, vaziyet fenâ!..” filân diye mücrimler, kâfirler de mahvolacaklar. (*Vücûhühüm müsveddeh*) *Müsveddeh*, bu müsvedde kâğıdı değil, simsiyah demek. “Yüzleri simsiyah olacak kâfirlerin...” Biz mosmor olacak diyoruz, bazıları mosmor oldu filân diyoruz dünya hayatında. Ahirette simsiyah olacak o kâfirlerin yüzleri... İyilerin yüzü pırıl pırıl olacak.

Bakın, işte ne demiş oluyor Peygamber Efendimiz?.. Tabii, Peygamber SAS Efendimiz'in bir hadisi ile yetinmemek lâzım! Bir konudaki hadis-i şerifleri topluca göz önüne koymalı insan, kararını öyle vermeli!..

Zâten ben üniversite hocası olarak, talebelerime hep söyledim: “—Bir konuyu araştırıyorsanız, o konudaki bütün şöyle veya böyle, iyi veya kötü, olumlu veya olumsuz her bilgiyi toplayın, önünüze alın! İlk iş, bir araştırmacının, hakîkatı arayan ilim adamının ilk işi, her çeşit bilgiyi önüne koymasıdır. Bütün bilgiler önünüzde bulunsun! Sonra onları sınıflandırır, tasnif eder, izâle eder, tasfiye edersiniz. Ondan sonra, çalışmanın öteki noktalarına geçersiniz.” derdim.

Bilimsel gerçeklere, ilmî sonuçlara böyle ulaşılır.

Onun için, duyarsınız:

“–İslâm miskinlik dini... Tasavvuf miskinlik yolu... Dağların başlarına çekiliyorlarmış, çalışmıyorlarmış, tembellermiş...”

Yalan, son derece yalan!.. İftira... Hiç tarihte güzel misalleri görmüyorlar mı?.. Toplum içinde kimler topluma faydalı, kimler zararlı görmüyorlar mı?.. Melek gibi insanlara niçin iftira ediyorlar?..

Bak ahireti isteyecek, amacı ahiret olacak, cenneti kazanmak, Allah'ın rızasını kazanmak olacak ama; ötekiler gibi dünyalık için de yine çalışacak!.. Dünyaya tırnaklarıyla, elleriyle sarılmış, kucaklamış ehl-i dünya insanların; haris, hırslı, kimseye zırnık vermeyen insanların dünyaya sarılması gibi değil... Evet, dünyalık için de bir çalışma yapacak ama şu şu gayeleri taşıyarak, şu fikirlerle yapacak diye, İslâm tarif ediyor.

İslâm'ı güzel öğrenmek lâzım, İslâm miskinlik dini değil!.. İslâm çalışma dini... Çünkü, çalışmayı teşvik ediyor. İslâm başkalarına iyilik etme dini... İslâm hazine, İslâm nur kaynağı... İslâm'ın güzelliklerini bir hadis bile anlatıyor. Onun için, lütfen İslâm'ı doğru öğrenin!..

İslâm'ı kötüleyenler, ahiretlerini mahvediyorlar; onlara da acıyorum. Lütfen ahiretinizi mahvetmeyin!

“—Ben ilericiyim, ben devrimciyim, ben ateistim, inançsızım...

Ben gericiilere karşıyım...”

Karşısın ama, dur bakalım, gerici ne diyor, dinle bakalım!.. Nasıl yaşıyor, anla!.. Tembel mi, çalışkan mı, haram yiyor mu, yemiyor mu?.. Dürüst mü, değil mi, işini nasıl yapıyor?.. Fikri nasıl?..

Bak, basit bir işçi, belki ilkokul mezunu bile değil; ama çalışmadan para almak istemiyor. Bu büyük bir asalettir. Bence bu İngiltere kraliçesinden daha asil bir insan... Neden?.. Bak, kimsenin hakkını yemek istemiyor. Fakir... İnsan zenginken çıkartıp bir şey verir, bu mühim değil... Ama fakirken, “Ben çalışmadan para almıyorum!” demek; evde çokluk çocuğun ihtiyacı varken, “Çalışmadan almak istemem, haram para istemem!” demek, büyük bir fazilettir sevgili kardeşlerim!

Allah böyle dünyayı helâlinden, dünyalık kazanmayı helâlinden isteyen, dilenmekten şerefini korumayı düşünerek isteyen, çokluk çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamak için bir fedâkârlık olsun, çalışma olsun diye yapmak isteyen; konu komşusuna da iyilik yaparım, paramın fazlasıyla hayır hasenât yaparım diye yapanı, Allah-u Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde ayın on dördünde dolunayın pırıl pırıl olduğu gibi, mahşer yerinde yüzünü öyle nurlu yapacak. Tabii, cennetlik olacak böyle bir kimse...

Şimdi Peygamber Efendimiz karşı tarafı da anlatıyor:

وَمَنْ طَلَبَهَا حَرَامًا مُكَاثِرًا بِهَا مُفَاخِرًا

لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ

(حل. عن أبي هريرة)

(*Ve men talebehâ*) “Dünyalığı, kazancı, menfaat ve sâireyi isteyen...” Dünyayı yine isteyen, dünyalık peşinde olan başka insanlar da var. Bakıyorsunuz bir şehirde, bir sürü insan... Hacı amcalar da var, aksakallı, onun da dükkânı var, çalışıyor; başkaları da var, gayrimüslimler de var... İnançsız olduğunu meziyetmiş gibi bağıra bağıra söyleyip, inançlıların karşısına çıkıp, asıp kesip, bağırıp çağırın insanlar da var...

Dünyalığı, kazancı, menfaat ve sâireyi isteyen; ama nasıl?.. (*Harâmen*) “Haram yolla...” İster hırsızlık olsun, ister rüşvet olsun, ister faiz olsun, ister repo olsun, ister devleti soymak olsun, ister halkı soymak olsun, ister hazineyi soymak olsun... “Nerden gelirse gelsin, mühim değil!” diyor, işini uyduruyor, haram yoldan bir büyük avantaj, kazanç, kâr elde ediyor. Kazanıyor, zengin oluyor, arabaları oluyor, köşkleri oluyor, yalıları oluyor, kotraları oluyor... Haram yolla.

Sonra: (*Mükâsiren bihâ*) “Böbürlenmek için, benimki ondan daha çok, benim malım daha çok diye fiyaka yapmak için, caka satmak için, tantana için, şatafat için, debdebe için; ben daha güçlüyüm, daha zenginim demek

için para kazanırsa... (*Müfâhiren*) Öğünerek böbürlenmek için parayı kazanırsa..." Bunlar da dünyalığı talep etmenin ters fikirleri.

Bu fikirlerle, bu niyetlerle bir insan para kazanırsa, ne olur?.. (*Lakıya'llàhe azze ve celle*) "Aziz ve celil olan Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin o da huzuruna çıkacak. (*Ve hüve aleyhi gadbân*) Allah ona kızgınken, kızgın bir vaziyette huzuruna çıkacak." Yâni, huzuruna çıktığı zaman, Allah'ı karşısında gazab etmiş vaziyette görecektir, Allah'ın gazabına uğrayacaktır.

İslâm böyle... Yâni, dünyalık istemenin güzel yolu var. İnsan o yollarla dünyalığa ister, kazancını öyle sağlarsa, ayın on dördü gibi yüzü pırıl pırıl, nurlu olacak, cennete girecek... Haram yollarla, kötü niyetlerle kazanırsa; o da Allah'ın huzuruna, Allah ona gazab etmiş bir vaziyette varacaktır, Allah'ın gazabına uğrayacaktır, kahrolacaktır, mahvolacaktır.

b.İlimden Bir Bölüm Öğrenmek

Bu başka amellerde de böyle... Şimdi mal kazanmak konusunu konuştuk da, meselâ İslâm'ın çok aziz bulunduğu, çok teşvik ettiği, çok sevaplı diye söylediği bir iş düşünelim!.. Meselâ, ilim... İslâm ilmi talep etmeyi, öğrenmeyi, talebe olmayı, öğretmeyi çok teşvik ediyor. Bunu çok sevabı olduğunu söylüyor. Ama burada da yine niyet önemli!.. Yâni, doğrudan doğruya, hemen ilim öğrendi diye, insan çok büyük mükâfâtlara ermiyor.

”—Tamam, bu üniversitede profesördür, cennete gidecek, Allah buna çok mükâfat verecek...”

Dur bakalım, öyle değil! İnsanın ilim öğrenmekteki niyeti önemli... Diyor ki Peygamber SAS Efendimiz, Enes RA’ın bize bildirdiğine göre:⁷

مَنْ طَلَبَ بَابًا مِنَ الْعِلْمِ لِيُصْلِحَ بِهِ نَفْسَهُ أَوْ لِمَنْ
بَعْدَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ
(كر. عن أبان عن أنس)

RE. 429/6 (*Men talebe bâben mine’l-ilmî*) “Kim ilimden bir bölüm talep ederse, yâni öğrenmeğe gayret ederse...”

Diyelim ki, kendisi dökümcü de, dökümün güzel olması için bir şeyler öğreniyor. Veya, “Acaba cenâze nasıl kaldırılır İslâm’da? Dur şunu öğreneyim!” diyor. Veyahut da, “Umreye gideceğim, umrenin şekli, şemâili nasıl?” diye bir bölüm, bir bahis öğrenmek peşine düşen bir insan...

Buradaki niyeti ne meselâ, bunu niçin yapıyor?.. (*Li-yusliha bihî nefsehû*) “Bu ilmi öğrensin de, kendi nefsini ıslah etsin, kusurları varsa onları atsın, eksikleri varsa onları tamamlasın, nefsi olgun bir nefis olsun diye...”

Nefsi ne demek? İnsanın benliği, içi... Yâni,

⁷ İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXIII, s.139, no:5008; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.X, s.289, no:28837; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XXI, s.43, no:22880.

insan dışından insan olsa yetmez; içi, İslâm'a göre hayvan olabilir. Affedersiniz domuz gibi olabilir, köpek gibi olabilir, sırtlan gibi olabilir, aslan gibi olabilir, tilki gibi olabilir...

Niye böyle hayvan isimleri hadis-i şeriflerde bildirilmiş?.. İnsanlar kolay anlar diye. Bu hayvanlar bir vasfıyla tanındığı için, o hayvan gibi deyince, "Haa, tamam, anladım!" der insan.

İnsanın içindeki duygularına göre, insan iyi insan oluyor, kötü insan oluyor, kalles insan oluyor, hilekâr oluyor, hain oluyor, vefasız oluyor, vurdumduymaz oluyor, gaddar oluyor, duygusuz oluyor... Bunlar hep insanın içine ait vasıflar. Bu adamın dışında çok iyi kumaştan yapılmış, birinci sınıf terzinin elinden çıkmış elbiseler var... Kıymeti yok, içi fena, nefsi fena, iç dünyası fena; benliği, asıl Allah'ın değer verdiği kısmı fena... Olmaz, değeri olmaz. Elbiseyi çıkartırsın, bir başkasına giydirirsin, bir katile giydirirsin... Götür hapis haneye, en azılı, idamlık birisine giydir. Uyuyorsa vücuduna, giyebilir. Elbise ile insan adam olmaz. Dış kıyafetle, suretle olmaz, insanın insan olması, insan-ı kâmil olması, içinin eğitimiyle, terbiyesi ile. İslâm buna da çok önem veriyor.

Bakın, ilim öğrenecek; ne maksatla?.. Nefsini düzeltmek için... "Ben olgun bir insan olayım, bilge bir insan olayım, erdemli bir insan olayım, iyi duygulara sahip bir insan olayım!" diye öğrenirse; (*ev li-men ba'dehû*) veyahut da, kendisinden sonrakilere faydası olsun diye öğrenirse..."

Bunun misalini de meselâ, düşünelim nedir diye: Peygamber Efendimiz'in mübarek ashabı, tabîn... O mübarek insanlar ne yaptılar?.. Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerini topladılar, ayet-i kerimeleri izahlarını topladılar, fıkıh bilgilerini topladılar. Kendilerinden sonrakilere kaldı bu büyük büyük kitaplar, muhteşem kitaplar, şâheser kitaplar, çok derin ilimler ihtiva eden kitaplar... Onlardan istifade ediyoruz. "Aman, falanca kitap ne kadar güzel!" diyoruz. Açıyoruz, ondan bir şeyler öğreniyoruz.

O adamlar ömürlerini verdiler. Bir hadisi yazmak için, Horasan'dan Mısır'a seyahat ettiler; Mısır'dan Yemen'e seyahat ettiler. Neden?.. "Dînî bir konuyu ben tesbit edeyim de, benden sonrakiler okusun, onlara faydalı olayım, ben sevap kazanayım!" diye.

İki şeyi düşünüyor: Kendi kişiliğiyle ilgili; "Kendimi ıslah edeyim, olgun bir kul olayım!" diye. "Başkalarına da faydam olsun!" diye.

Tamam, ilmi insan böyle öğrenirse, Allah onun sevabını ne kadar verir, sayıya gelmez; (*keteba'llâhu lehû mine'l-ecri misle remli àlicin*) "Çöldeki kumların miktarınca ona sevap yazar."

Dur bakalım, bir avuç kumu al eline, tepsinin üstüne koy veya koyu renkli bir tahtanın üzerine koy; kaç tane kum tanesi var diye say bakalım bir avucu!.. Akşama kadar sayarsın, "Hocam şu kadar rakam oldu, biraz da şaşırımdım." filân dersin. Koca çöldeki kumların sayısı kadar Allah ona sevap yazar, bu niyetle ilim öğreniyorsa...

ç. Tartışmak ve Öğünmek İçin İlim Öğrenmek

Ama bir de karşı tarafını düşünelim, konu oradan açıldığı için: Birisi de ilim öğreniyor ama, neden öğreniyor meselâ?.. Yine aynı râvîden başka bir hadis-i şerifte, Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:⁸

مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيَمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ وَيُكَاثِرَ بِهِ
الْعُلَمَاءَ وَ يَصْرِفَ بِهِ وَجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ فَلْيَتَبَوَّأْ
مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

(أبو نعيم فى المعرفة، كر. عن أنس)

⁸ Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, c.II, s.427, no:778; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.32, no:5708; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.347, no:7295; Hatîb-i Bağdâdî, *Iktidâü'l-İlmü'l-Amel*, c.I, s.65, no:101; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXII, s.315; Ukaylî, *Duafâ*, c.II, s.130, no:614; Rûyânî, *Müsned*, c.IV, s.54, no:1349; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IX, s.255, no:2578; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.100, no:199; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.133; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.I, s.333; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.L, s.177, no:10635; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt*, c.I, s.150, no:141; Kâ'b ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.93, no:253; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan. Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.44, no:507; İbn-i Kâni', *Mu'cemü's-Sahâbe*, c.I, s.191, no:215; Huzeyfe RA'dan.

Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.III, s.149, no:910; Hz. Ömer RA'dan.

Dârimî, *Sünen*, c.I, s.116, no:373; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VIII, s.543, no:26650; Ahmed ibn-i Hanbel, *Zühd*, c.I, s.215; Mekhul RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.201, no:29057; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.I, s.438, no:864;

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.261, no:2528; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXI, s.42, no:22875, 22877.

RE. 429/2 (*Men talebe'l-ilme li-yümâriye bihi's-süfehâe, ve yükâsire bihi'l-ulemâe, ve yasrife bihî vücûhe'n-nâsi ileyhi, felyetebevve' mak'adehû mine'n-nâr.*)

“Bir insan ilmi eğer akılsız, beyinsiz, değersiz insanlarla münakaşa yapmak için, cedelleşmek için, mücadele için öğrenirse; veya ‘Başka insanlardan ben daha alimim!’ diye fiyaka için, daha üstün olduğunu göstermek, üstünlük sağlamak için öğrenirse; veyahut da insanların gönüllerini kendisine meylettirmek, insanların, halkın teveccühünü kazanmak için öğrenirse; o cehennemden oturacağı yeri hazırlasın kendisine veyahut oraya hazırlasın kendisini... Oraya gideceğini şimdiden bilsin!” diye bildiriyor Peygamber Efendimiz.

Demek ki ilim, ceng ü cidal, çekişme, çatışma, kavga için olmayacakmış. Alim nasıl olur?.. Sakin bir şekilde dinler, hakkı söyler. Karşı tarafın hakkı varsa, kabul eder. Yumuşak konuşur, mültefit konuşur. Karşısındakini kırmadan, hakkın ortaya çıkmasına çalışır.

Öyle yapmıyor da, “Ben onu yeneyim, bunu yeneyim...” diye cedel için, mücadele için, münakaşa için öğreniyor. Bir de, “Başka alimlerden daha üstün olduğum ortaya çıksın. Benim kavuğum daha büyük, benim mertebem daha yüksek, bana hükümdar daha çok bahşiş versin... Ben daha yüksek mevkîye çıkayım...” filân gibi, böyle bir amaçla öğrenirse... Bir de insanların kendisine teveccühünü sağlamak için öğrenirse... Pekiyi ne olacak yâni?.. Onlar

için olmayacak; Allah'ın rızasını kazanmak için ilmi öğrenecek. İlmî yerinde kullanacak, uygun insanlara anlatacak... Haddini bilecek, böbürlenmeyecek, başka insanların kalbini kırmayacak...

d. İslâm'ı İhyâ İçin İlim Öğrenmek

İslâm işte böyle her meselenin iki tarafını da söylüyor. Bir de ilme teşvik olsun diye, sevgili kardeşlerim, ilimle ilgili söz açılmışken, iki hadis daha okuyup, konuşmamı bitirmek istiyorum:⁹

مَنْ طَلَبَ بَابًا مِنَ الْعِلْمِ لِيُحْيِيَ بِهِ الْإِسْلَامَ كَانَ
بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ دَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ

(ابن النجار عن أبي الدرداء)

RE. 429/8 (*Men talebe bâben mine'l-ilmî li-yuhyiye bihi'l-islâm, kâne beynehû ve beyne'l-enbâi derecetün vâhidetün fi'l-cenneh.*)

“Kim ilmi, onunla İslâm'ı diriltmek için öğreniyorsa...” Meselâ, “Türkiye’de İslâmî bilgiler biraz zayıfladı. Ben İslâm'ı öğrenyim de, İslâm'ı dirilteyim. Bu güzel İslâm herkes tarafından bilinsin!” diye öğrenebilirsiniz.

“Böyle bir niyetle, İslâm'a hayat kazandırmak için, onunla İslâm'ı canlandırmak için ilim öğrenirse; (*kâne beynehû ve beyne'l-enbâi*)

⁹ Dârimî, *Sünen*, c.I, s.112, no:354; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.LI, s.61, no:5915; Hasan-ı Basrî Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.10, s.287, no:28833; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.243, no:2450;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXI, s.43, no:22879.

derecetün vâhidetün fi'l-cenneh) onunla peygamberler arasında cennette bir derece fark olur.” En üstte peygamberler, hemen onun altında en yakın derece alimler... Bu niçin bu yüksek dereceyi bulacak?.. Çünkü, İslâm’ı yüceltmek niyetiyle ilim öğrendi, İslâm’a hizmet aşkını taşıyor. İşte bu maksatla ilim öğrenmeliyiz. Çoluk çocuğumuzu bu maksatla ilim yoluna sevk etmeliyiz!..

Ben İlahiyat Fakültesi’nde hocayken, arkadaşlara söylemiştim: “Bence birinci sınıflarda ilmin ne maksatla öğrenilmesi gerektiği, hangi hangi kötü niyetlerle öğrenilmemesi gerektiği okutulmalı ilkönce; sevabı anlatılmalı!.. İnsanlar ondan sonra kopya çekerek değil de, ilim sevap olduğu için, Allah rızası için çalışarak ilim öğrenirler.” diye.

Tabii, ilim öğrenecek bir insanın ilmini, bilgisini kendisinin uygulaması lâzım! Bildiği iyi şeyleri yapması lâzım! Kötü olduğunu bildiği şeyleri de, bu kötüdür diye bilip yapmaması lâzım!.. Halka talkın verip, kendisi salkımı yutmaması lâzım!..

E pekiyi, böyle yaparsa bir insan ne olur?.. Yâni, ilim öğreniyor ama, ilmini uygulamıyor. Adam çok büyük alim... Doktor çok iyi doktor, sigaranın çok zararlı olduğunu söylüyor, fakat ağzında sigarayla dolaşıyor.

Bir doktor yakalandı, onun namına çok utandım ben... Senelerce önce gazeteler yazmıştı. Adam doktormuş. Tam o sırada da belediye sokakların, kaldırımların temizliği, kirletilmemesi, tükürülmemesi vs. üzerinde duruyordu.

Olmayacak bir şey, Allah'tan çok acı bir durum. Birisi kaldırıma tükürmüş. Gazeteciler var, belediye ilgilileri var, başkan var... Hemen çıktılar ortaya:

“—Niye tükürdün?” dediler.

Tabii kaldırımlara tükürmek yasak aslında ama, kim dinler, kim uygular, kim tükürene cezayı verir?.. Herkes buna böyle bir ceza verildiğini görmemiştir. İşte olacak, tüküren adamı çepeçevre sardılar:

“—Niye tükürdün, kimsin?..”

Gazeteciler resim çekiyor... Sonunda anlaşıldı ki, adamın mesleği doktorlukmuş. Haydi, buyur bakalım, ayıkla pirincin taşını!.. Doktor yere tükürdü.

“—Şimdi haydi bakalım, çıkart mendilini, sil!” dediler.

Çok acı oldu. Doktor bilir tabii, tükürünce ne olacağını. Tükürdüğü zaman, mikroplar orada kurur, rüzgârla savrulur; başkasının nefes almasıyla ciğerine gidince, onu da hasta eder. Bu bildiği bir şey...

Nasıl olacak?.. Mendiline tükürecek, kâğıt mendile tükürecek... vs. Yâni sokakları kirletmeyecek, şehirlerimiz tertemiz olacak...

e. Amel Etme Niyeti Olmadan İlim Öğrenmek

Sigara kötü, içiyor. “Aman evlâdım, sigara içme!” diyor baba, ama cebinde sigara var... Bildiğini uygulamıyor yâni. Dînî

ilimlerde de, bildiğini uygulamayan bir kimse ne durumda olur?.. Diyor ki Peygamber Efendimiz:¹⁰

مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِغَيْرِ الْعَمَلِ فَهُوَ

كَالْمُسْتَهْزِئِ بِرَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ

(الدیلمی عن ابن عباس)

RE. 429/9 (*Men talebe'l-ilme li-gayri'l-amel*) “İlmi tatbik etmek için değil de, başka maksatlarla, tatbik etmeden öğrenirse...” O nasıl bir kimsedir?.. (*Fehüve ke'l-müstehzii bi-rabbihî azze ve celle*) “Aziz ve Celîl olan Rabbiyle alay eden bir kimse gibidir.” İlmi öğreniyor, tatbik etmiyor... Alay eden bir kimse gibidir. Kimle alay ediyor?.. Rabbiyle alay ediyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi günahlardan uzak duran, vazifelerini bilen, yapan, çalışkan, hayırlı, verimli, olgun, kâmil, bilge müslümanlardan eylesin...

¹⁰ *Kenzü'l-Ummâl*, c.X, s.365, no:29066; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXI, s.41, no:22873.

Allah cümlelerinden razı olsun...

Sizi ve sevdiklerinizi iki cihan saadetine erdirsin... İki cihanın tehlikelerinden korusun, aziz ve muhterem Akra dinleyicileri!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

22. 11. 1996 / AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

